

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Кайтановської Ольги Миколаївни
«Формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах», представлену на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 01 «Освіта /Педагогіка»
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертації. Соціально-економічні, науково-технічні перетворення, що відбуваються в Україні, зумовлюють орієнтування освітньої парадигми на формування необхідних для різних секторів економіки професійно компетентних та конкурентоспроможних кваліфікованих робітників на ринку праці. Однією з найбільш пріоритетних і стратегічно важливих сфер економіки в Україні є поштовий зв'язок, який, незважаючи на потужний розвиток сфери електронних засобів зв'язку, фінансових послуг, послуг логістики тощо, досі залишається надійним засобом комунікації для більшості громадян. Це вимагає підвищення вимог до професійної освіти, оновлення її змісту, пошуку інноваційних підходів до формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку, здатних працювати відповідно до сучасних суспільних викликів.

Посилює актуальність теми і низка виявлених авторкою суперечностей між: підвищеними вимогами суспільства до якості професійної підготовки майбутніх робітників сфери поштових послуг та недостатнім рівнем забезпечення у професійних коледжах педагогічних умов ; зрослими потребами підприємств Національного поштового оператора АТ «Укрпошта» в професійно компетентних операторах поштового зв'язку та недостатньою розробленістю методик, які б цьому сприяли; необхідністю формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку та недостатнім навчально-методичним забезпеченням, що б забезпечувало цей процес у професійних коледжах відповідно до потреб і вимог сучасного ринку праці.

Отже, з огляду на потребу розв'язання суперечностей, а також на актуальність теми дисертаційної роботи О.М. Кайтановської «Формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертації є складовою комплексних науково-дослідних тем: кафедри професійної і вищої освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти» (РК № 0120U00104637) та відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України «Теорія і практика підготовки майбутнього викладача закладу вищої

педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства» (РК № 0122U000432).

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягають у тому, що: вперше здійснено цілісне дослідження проблеми формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах; розроблено й обгрунтовано структуру і зміст професійної компетентності операторів поштового зв'язку (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, діяльнісний, особистісно-професійний компоненти); виокремлено і схарактеризовано зміст інформаційно-технологічної складової професійної компетентності оператора поштового зв'язку; розроблено та апробовано методику формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку, що поєднує: форми дистанційного і змішаного навчання; активні та інтерактивні методи; використання різних інтерактивних платформ і додатків; визначено й обгрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку (створення безпечного навчального середовища в професійному коледжі для здобувачів освіти і педагогічного колективу; розроблення та використання навчально-методичного забезпечення з професійної підготовки операторів поштового зв'язку на основі принципів відкритої освіти; впровадження елементів дуального навчання у професійно-практичну підготовку операторів поштового зв'язку); визначено критеріально-структурний апарат оцінювання рівнів розвитку професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах, який характеризується кількісними й якісними критеріями (аксіологічний, когнітивний, операційний) та рівнями (високий, середній, низький); уточнено суть поняття «професійна компетентність оператора поштового зв'язку»; удосконалено діагностичний інструментарій для дослідження динаміки формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах; подальшого розвитку набули науково-педагогічні положення професійної підготовки кваліфікованих робітників у професійних коледжах з урахуванням кризових ситуацій (пандемія COVID-19, війна) та сучасних тенденцій трансформації освіти; узагальнення практичного досвіду професійної підготовки операторів поштового зв'язку в професійних коледжах в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій О.М. Кайтановської є підставою для висновку про наукову обгрунтованість й достовірність представлених автором результатів. Викладений у вступі науковий апарат дослідження дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, його алгоритм, методи інтерпретації одержаних результатів. Ретельно вивчена дисертанткою джерельна база (184 найменувань, з яких 24 – іноземні) уможливила поглиблене дослідження з проблеми формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку.

Вирішенню завдань наукового пошуку сприяло коректне використання системи науково-педагогічних (теоретичних, емпіричних) й статистичних методів, що забезпечило вірогідність отриманих результатів та засвідчило ефективність наукової траєкторії дослідження.

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі, що дозволило на належному рівні висвітлити перебіг дослідно-експериментальної роботи. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження.

Дисертація виконана на достатньому науковому рівні. Зміст анотації відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки О.М. Кайтановської складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем з теорії та практики неперервної професійної освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що авторкою укладено методичні рекомендації «Професійна підготовка операторів поштового зв'язку: від теорії до практики», призначених для педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти; викладачів і тренерів у системі безперервної освіти педагогічних кадрів; науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта на першому (бакалаврському), другому (магістерському) і третьому (освітньо-науковому) рівнях; методистів навчально-методичних центрів професійної (професійно-технічної) освіти.

Дисертанткою розроблено анкету для опитування здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з професії оператор поштового зв'язку для визначення рівня сформованості професійної компетентності, з метою внесення корективів у зміст навчання, планування подальшого розвитку професійної компетентності найбільш успішних здобувачів освіти за індивідуальною траєкторією навчання.

Результати та висновки дослідження доцільно використовувати при розробленні освітніх програм і навчальних планів у професійних коледжах, організації позааудиторної роботи, при розробленні державного Стандарту професійної освіти з професії «Оператор поштового зв'язку» нового покоління.

Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел.

Чіткість, логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань. У роботі подано 38 таблиць і 37 рисунків, які суттєво доповнюють сутність дослідження і пояснюють характерні особливості наукового пошуку дисертанта.

У першому розділі на основі вивчення наукових праць українських і зарубіжних дослідників здійснено науково-теоретичний аналіз проблеми підготовки операторів поштового зв'язку в професійних коледжах.

Дисертанткою доведено роль професійних коледжів у національній системі освіти України, які сприяють розвитку людського капіталу та економічному зростанню країни. Виявлено тенденцію до впровадження інтегрованих професій, до складу яких включено професію оператора поштового зв'язку, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Авторкою схарактеризовано специфіку професії «Оператор поштового зв'язку» ознаками якої є: її постійність (функціонування поштових служб як однієї із частин інфраструктури будь-якої країни незалежно від економічної ситуації, технологічних перетворень, які спрямовуються на надання послуг для юридичних та фізичних осіб); безперервність (незалежність від сезонних і погодних умов функціонування); стимулювання до постійного розвитку комунікаційних навичок (спілкування з людьми різного віку, стану та інтересів); розширення географії створення поштових відділень у різних точках, як в Україні, так і за кордоном; інтеграція з іншими професіями, що дозволяє розширити можливості для кар'єрного зростання та розвитку; соціальний ефект (підтримка воїнів, людей із фізичними вадами, пенсіонерів, надання гуманітарної допомоги, сприяння зв'язку між людьми навіть у прифронтових зонах).

За результатами вивчення наукових джерел сформульовано авторську дефініцію поняття «професійна компетентність оператора поштового зв'язку, як інтегративної якості, набутої в процесі професійної підготовки, яка характеризується комплексом знань, умінь і здатностей відповідально виконувати функціональні обов'язки на робочому місці, ухвалювати самостійні рішення у разі виникнення нестандартних ситуацій, прагнути до постійного самовдосконалення, самоосвіти, креативного розвитку.

Здійснена науково-пошукова робота дозволила дисертантці коректно визначити структурні компоненти професійної компетентності операторів поштового зв'язку, такі як: мотиваційно-ціннісний; знаннєвий; діяльнісний; особистісно-професійний та логічно представити їх змістове наповнення.

У другому розділі розкриті методичні основи формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах.

Визначено, що ефективність формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку забезпечується педагогічними умовами: створення безпечного навчального середовища в професійному коледжі; розроблення та використання методичного забезпечення на основі принципів відкритої освіти; упровадження елементів дуального навчання у професійну підготовку операторів поштового зв'язку.

Виявлення низки недоліків (невідповідність застарілої матеріально-технічної бази навчальних виробничих майстерень, лабораторій закладів П(ПТ)О; обмежені можливості використання інноваційних технологій та засобів навчання в освітньому процесі; недостатність навчальної літератури з предметів професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки; застарілий державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з робітничої професії «Оператор поштового зв'язку») підготовки кваліфікованих робітників для сфери поштових послуг, що фрагментарно сприяє формуванню професійної компетентності означених фахівці стало підґрунтям для висновку щодо потреби оновлення методики формування означеної якості.

Авторкою розроблено методику формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах, основою якої є форми, методи і технології дистанційного і змішаного навчання (активні та інтерактивні методи), а також дуальне навчання, яке сприяє поєднанню теоретичних знань, практичних навичок та вмінь, які забезпечуватимуть ефективне виконання професійних обов'язків.

У третьому розділі проаналізовано хід і результати експериментальної роботи щодо впровадження методики формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах.

Аналіз результатів дозволяє простежити динаміку якісно-кількісних змін у розвитку структурних компонентів (мотиваційно-ціннісного, знаннєвого, діяльнісного, особистісно-професійного) професійної компетентності операторів поштового зв'язку відповідно до визначених рівнів (високий, середній, низький) сформованості означеної якості. Динаміку змін визначеної якості за результатами експериментальної роботи звізуалізовано за допомогою методів математичної статистики.

Представлені в дисертації результати формувального експерименту доводять об'єктивність засадничих теоретичних положень розробленої методики формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах.

Здобутки дисертаційного дослідження акумулюються у висновках. Представлені у дисертації додатки унаочнюють змістове її наповнення.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати дослідження висвітлено у 20 публікаціях (19 – одноосібних), з-поміж яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 методичні рекомендації; 13 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації

Об'єктивне оцінювання як тексту дисертаційної роботи, так і його результатів дає підстави стверджувати, що О.М. Кайтановською було дотримано вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Зокрема, анотація до поданої дисертації являє собою чітко викладену характеристику роботи, відображає мету наукової розвідки, новизну дисертації. Зміст анотації не містить інформації, яка була б відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертантом відповідним чином оформлені посилання на наукову літературу та нормативно-правові акти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу О.М. Кайтановської, варто констатувати певні зауваження і побажання.

1. У тексті роботи (підрозділ 1.3, 2.1) бажано посилити аналітичність викладу матеріалу, з власним ставленням дослідниці до висунутих різними науковцями положень.

2. Зміст підрозділу 2.2 «Оновлення змісту професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах у контексті цифровізації суспільства» частково відповідає його назві, оскільки по тексту аналізуються праці вчених щодо підготовки зазначених фахівців; здійснюється критичний аналіз Стандарту професійно-освітньої підготовки операторів поштового зв'язку, що оцінюється позитивно. Але за логікою назви підрозділу варто було представити, який оновлений зміст пропонує автор.

3. У підрозділі 2.3 «Методика формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах» авторка значну увагу приділяє розгляду методик, технологій, розроблених науковцями, водночас варто було б сфокусувати дослідницьку увагу саме на цілісному представленні власної методики, з акцентуванням на тому, яким чином вона сприяє формуванню компонентам професійної компетентності оператора поштового зв'язку.

4. На нашу думку, при уточненні дефініції «професійна компетентність оператора поштового зв'язку», частково враховано специфіка діяльності даного фахівця.

5. У третьому розділі не представлено цілісно формувальний етап експеримент щодо впровадження методики формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку, з урахуванням визначених педагогічних умов.

6. Загальні висновки вимагають підвищення рівня їх узагальнення відповідно до поставлених завдань.

7. На жаль, автору не вдалося уникнути повторів, декларативного й описового стилю, що інколи переводить виклад з площини аналітичної у площину описову і проголошення аксіом.

Загальний висновок

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і є приводом для наукової дискусії. Проведений аналіз дає підстави зробити висновок: за актуальністю, змістом, обсягом та якістю оформлення, сукупністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю отриманих результатів, достовірністю і повнотою висвітлення їх у публікаціях

дисертація «Формування професійної компетентності операторів поштового зв'язку в професійних коледжах» є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке успішно вирішує важливе для освітньої галузі науково-практичне завдання. Дисертація відповідає нормативним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка – Кайтановська Ольга Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, заступник
директора з науково-експериментальної роботи
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

